

ברכות כה: (אמצע העמוד, השורה המתחילה ב'רביעיתא') עד כז. ש 2 מסוף הצרות)

ביאורי מושגים
אישה ששימשה - עצם התשמיש מטמא את האישה כאילו היא ראתה שכבת זרע. לא רק שהיא טמאה אלא גם הדין המיוחד שיש בשכבת זרע (הזוקק טבילה לדברי קדושה) נוהג גם באישה ולא רק באיש.
הקטר חלבים ואברים - כלל גדול היה במקדש והוא שכל עבודה היתה מתבצעת ביום. שני חריגים היו לכלל זה: 1. הדלקת נרות, 2. השלמת אכילת הקרבנות. קרבנות שדמם נזרק ביום (והזריקה היא לב ההקרבה) היו מוקטרים על המזבח כל הלילה (והוא הדין לגבי אכילת בשר קדשי קדשים שהיה נאכל כל הלילה), כנגד הקטרת האברים נתקנה תפילת ערבית.

הרחקה מטינופת לקריאת שמע

- יש להרחיק מסיר ששמים בו צואה או שתן - גם אם הוא עכשיו ריק.
- יש להרחיק משירותים - גם אם אין בהם עכשיו צואה.
- סיר צואה בבית: רשב"ג: מרחיק 4 אמות, אלא אם כן המיטה חוצצת ואז אין צריך חציצה. ראב"ש: לא תעזור שום הרחקה. חייבים לטמון את הכלי מתחת למיטה.
- גם כשמרחיק 4 אמות מהצואה אסור שתהא מול עיניו - אלא רק לצדדיו או לאחוריו.

ובשירותים לא משומשים: גם לרבינא הסובר שעצם הייעוד אוסר - נאסר רק תוכם ולא מבחוץ - מולם.

כלי מתחת למיטה שגובהה: עד 3 טפחים - מועיל, מעל 10 טפחים - לא מועיל, בין 3 ל 10 טפחים - ספק.

הצואה לא נשארת במקום - אינם אסורים.

בית שיש בו ספר תורה או תפילין, אסור לשמש בו את המיטה

תפילין וספר תורה הנשמרים בבית יש לשומרם:

- אם יש בית נוסף - עדיף לשים שם את הס"ת.
- ניתן לשים בתוך שני כלים (ואם שניהם מיועדים לכך הם נחשבים רק כלי אחד).
- ניתן לשים בארגז.
- ניתן לעשות חציצה של 10 טפחים.

משנה

זב שראה קרי, נידה שפלטה שכבת זרע, אישה ששימשה ונטמאה בנידות: ת"ק: חייבים טבילה לשכ"ז (למרות שטבילה זאת לא מטהרת אותם). ר' יהודה: לא צריכים לטבול במיוחד.

הסדר לא חשוב. גם אם קודם ראה קרי ואחר כך נטמא בזוב - ר"י פוטר מטבילה מיוחדת.

פרק רביעי

משנה

זמן תפילת שחרית: ת"ק: עד חצות, ר' יהודה: עד 4 שעות.
זמן תפילת מנחה: ת"ק: עד הערב, ר' יהודה: עד פלג המנחה.
זמן תפילת ערבית: אין לה קבע.
זמן תפילת מוסף: ת"ק: כל היום, ר' יהודה: עד 7 שעות.

שיטת ר' יהודה

1. 'עד ועד בכלל' - הגבול שמונה ר' יהודה נכלל - למשל ניתן להתפלל שחרית גם בשעה הרביעית.
 2. 'פלג המנחה' - מנחה ניתן להתפלל עד שעה ורבע (זמניות) לפני השקיעה.

אדם שפספס תפילה בלי כוונה -
 בתפילה הבאה יתפלל פעמיים.

אדם שפספס במזיד - אין לו תקנה -
 'מעות לא יוכל לתקון'.

1. אדם המשלים של חול בשבת - מתפלל שתיים של שבת.
 2. אדם המשלים של שבת בחול - מתפלל שתיים של חול.

כשמשלים במוצ"ש אומר 'אתה חוננתנו' רק בתפילה הראשונה.

קושיה: הברייתא קובעת שאם שכח 'אתה חוננתנו' בפעם הראשונה -
חייב לחזור - והרי אנו יודעים שניתן להשלים על הכוס!

כנגד מה תיקנו את התפילות

ר' יהושע בן לוי: כנגד הקרבנות:
 תמיד של שחר - שחרית.
 תמיד של בן הערביים - מנחה.
 הקטר חלבים ואברים - ערבית.

ר' יוסי בר"ח: האבות תיקנו:
 אברהם - שחרית.
 יצחק - מנחה.
 יעקב - ערבית.

ריב"ח מודה שהסמיכו את התפילות גם כנגד הקרבנות

ברכות כז. (ש2 מסוף הצרות) עד כח. (ש3 ברחבות)

ביאורי מושגים
 'מזה בן מזה יזה' - ר' יהושע השתמש בניהוג ההזאה להוכיח לגבי הנשיאות. כשם שלמרות שהזאה כשרה בזר נוהגים לתת אותה לכהן שגם אביו הזה, כך גם הנהגת הציבור הראויה לכל אחד שמתאים לכך ראוי הוא שתינתן למי שהוריו הנהיגו את הציבור. **אפר מקלה** - אפר רגיל. זאת בניגוד לאפר של שריפת מי חטאת.

ציטוט מהמשנה

שחרית: ת"ק: עד חצות, ר' יהודה: עד 4 שעות.
מנחה: ת"ק: עד הערב, ר' יהודה: פלג המנחה.

פסק הלכה

1. לגבי שחרית - קבע רב כהנא שהלכה כר"י.
2. לגבי מנחה - יש שנהגו כר"י ויש שנהגו כחכמים - לכן כל אחד ינהג כמי שהוא רוצה.

קביעת זמן מנחה משפיע גם על קביעת זמן ערבית:
 ר' יהודה: ניתן להתפלל ערבית **שעה ורבע** לפני הערב.
 חכמים: ניתן להתפלל ערבית רק **מהערב**.

קושיה: ר' אמי ור' אסי היו עוברים לפני המתפללים, **תשובה:** זה היה בריחוק של 4 אמות מהם.

הלכות שנלמדו מתפילתו של רב בבית גניבא:

1. ניתן להתפלל תפילת ליל שבת מוקדמת.
2. אסור לעבור על פני אדם שמתפלל.
3. מותר לתלמיד להתפלל אחרי רבו - (נדחה).

הלכה מס' 3 נדחתה - הברייתא קובעת:

ר' אליעזר: המתפלל אחורי רבו, והנותן שלום ומחזיר שלום לרבו, והחולק על רבו, והאומר דבר שלא שמע מרבו - גורם לשכינה שתסתלק!
למסקנה: ר' ירמיה התפלל מאחורי רב כיוון שהיה **תלמיד חבר** שלו ולא סתם תלמיד!

תפילה מוקדמת:

1. מי שהתפלל תפילת ליל שבת מוקדם - קיבל עליו את השבת.
2. המקדים את כנסת השבת או יציאתה יכול להבדיל או לקדש על הכוס.

קיבל את השבת מוקדם בטעות - לא נחשב שהכניס את השבת.

ציבור שהתפלל מוקדם בטעות - לא צריך להתפלל שנית - משום טורח הציבור.

ציטוט מהמשנה

זמן תפילת ערבית: אין לה קבע.

1. המשנה קובעת שתפילת ערבית היא רשות.
2. שאלת מעמד תפילת ערבית היה במוקד העימות הגדול שבין רבן גמליאל (חובה) לר' יהושע (רשות). עימות שבגללו הודח ר' גמליאל מנשיאותו.
3. **פסק ההלכה** - **אביי:** כר"ג (חובה), **רבא:** כר"י (רשות).

ברכות כח. (ש3 ברחבות) עד כט. (ש7 מהסוף)

ביאורי מושגים
 ברכת הביננו - התנאים נחלקו לגבי היכולת להגיד אותה. לכן רק כאשר אדם בשעת הדחק ניתן לאומרה, עם זאת, בימות הגשמים לא ניתן לאומרה בגלל בקשת הגשם, ובמוצ"ש אין לאומרה בגלל ההבדלה. אם במוצ"ש אינו יכול להתפלל כלל נוסח ארוך - מצדד רעק"א להתיר להתפלל הביננו - זאת כיוון שבדיעבד אם לא אמר הבדלה בתפילה יצא ידי חובה (זאת בניגוד לגשמים שאם לא מאמר כאילו לא התפלל).
 הברכה המקוצרת - המשנה מביאה נוסח מקוצר של ברכה אחת שניתן לאומרה בשעת הדחק. ההבדל בין הביננו לברכה זו הוא שאם התפלל את הנוסח המקוצר, ומאוחר יותר התפנה לו זמן - עליו להשלים את התפילה. מה שאין כן בהביננו.

הברייתא קובעת:

תפילת מנחה ומוסף מי קודם:
 ת"ק: מנחה - תדיר קודם.
 ר' יהודה: מוסף - מחשש שהזמן יחלוף.

ר' יוחנן: להלכה מתפלל קודם מנחה.

ציטוט מהמשנה

זמן תפילת מוסף
 ת"ק: כל היום.
 ר' יהודה: עד 7 שעות.

ר' יוחנן: אדם שדחה את תפילת מוסף לסוף היום נקרא פושע!

ר' הונא: אסור לטעום כלום לפני מוסף.
ר' יהושע בן לוי: אסור לטעום כלום לפני מנחה משיגיע זמנה.
 אין הלכה לא כר"ה ולא כר"ב"ל!

משנה

ר' נחוניא בן הקנה היה מתפלל:
 א. כשנכנס לבית המדרש - כדי שלא יארע דבר תקלה על ידו.
 ב. כשהוא יצא - כדי להודות לבורא.

דברי תנאים לפני מותם

ברכת ר' יוחנן בן זכאי: הלוואי שתיראו מהבורא כפי שאתם יראים מרבכם.
 הוראותיו של ר' אלעזר: 1. הזהרו בכבוד חבריכם.
 2. מנעו בניכם מן ההגיון והושיבום על ברכי תלמידי חכמים.
 3. תהיו מודעים בזמן התפילה בפני מי אתם עומדים!

מהו הנוסח המקוצר:
 רב: מקצרים כל ברכה.
 שמואל: במקום 13 הברכות האמצעיות - מתפללים ברכה אחת - הביננו.

1. אביי קילל את מי שמתפלל הביננו.
 2. אין להתפלל הביננו בימים של תוספות: במוצ"ש - בגלל הבדלה. בחורף - בגלל בקשת הגשמים. (ועיין עוד בביאורי מושגים)

משנה

א. נוסח התפילה
 ר' גמליאל: כל יום מתפללים תפילה מלאה.
 ר' יהושע: ניתן להתפלל גם נוסח מקוצר.
 ר' עקיבא: שגור על פיו - מתפלל נוסח מלא. לא שגור - מתפלל נוסח מקוצר.
 ב. ר' יהושע: בזמן סכנה מברך ברכה אחת מקוצרת.
 ג. הרכב על החמור - אם יכול לרדת ירד. אם לא - יכוון את פניו.
 אם לא - יכוון את ליבו כנגד בית קדשי הקדשים.

נוסח הברכה המקוצרת:
 'הושע ה' את עמך את שארית ישראל, בכל פרשת העיבור יהיו צרכיהם לפניך ברוך אתה ה' שומע תפילה'

כנגד מי ניתקנו:

1. תפילת 18: דעה א': כנגד 18 אזכרות שב'מזמור לדוד', וברכת למלשינים - כנגד 'אל הכבוד'.
דעה ב': כנגד 18 חוליות שבעמוד השידרה, וברכת למלשינים - כנגד חוליה קטנה.
דעה ג': כנגד 18 אזכרות שבק"ש, וברכת למלשינים - כנגד 'אחד'.
2. תפילת 7 (של שבת): כנגד 7 קולות שאמר דוד על המים.
3. תפילת 9 (של ראש השנה): כנגד 9 אזכרות שאמרה חנה בתפילתה.
4. תפילת 24 (של תעניות): כנגד 24 רננות שאמר שלמה כשהכניס את הארון לביהמ"ק.

אב"י: שמואל הוא זה שתיקן את הברכה ואין
חשש שאדם צדיק יתקלקל!

מדוע לא
החליפו את
שמואל הקטן
(שהתבלבל)?

ר' יהודה בשם רב: חזן שהתבלבל:
באמצע התפילה לא מחליפים אותו,
בברכת 'למלשינים' - מחליפים אותו.

רבא: שמואל התחיל את הברכה והפסיק
באמצע.
אלמלא זה היינו חוששים שהוא התקלקל
שכן אדם צדיק יכול להתקלקל!

ברכות כט. (ש6 מהסוף) עד ל. (המשנה)

ביאורי מושגים
תפילת הדרך - את אופי החיוב של תפילת הדרך ניתן להבין בשתי דרכים:
א. בקשה ותחינה לה' שישמור עלינו ויצילנו.
ב. לפני כל מהלך משמעותי יש חובה להקדים ולפנות אל הבורא - (עקרון דומה למטרה של תפילת שחרית שאיתה אנו פותחים את היום).
ייתכן ששאלה זו תלויה בהבנת דין פרסה (עיין בתחילת העמוד הבא בצד שמאל):
אפשרות א': ניתן להגיד תפילת הדרך רק בתחילת הדרך, בפרסה הראשונה - ההבנה השניה.
אפשרות ב': החובה להגיד תפילת הדרך היא על דרך מינימלית של פרסה - ההבנה הראשונה.

דיני טעות בתפילה
שכח להזכיר גשם (ב'תחית המתים'): חוזר (ואם סיים את הברכה חוזר לראש).
שכח לבקש גשם (ב'ברכת השנים'): מבקש ב'שומע תפילה', עבר את 'שומע תפילה' חוזר ל'ברכת השנים'.
שכח להגיד הבדלה (ב'חונן הדעת'): לא חוזר - מזכיר בהבדלה על הכוס (ואם לא הבדיל חייב להתפלל שוב).
שכח להגיד יעלה ויבא: חוזר לרצה. סיים תפילתו - חוזר לראש.

עקרונות הרגע המגדיר את סיום התפילה הוא עקירת הרגליים:
דעה א': זאת בתנאי שלא רגיל להגיד תחנונים אחר העקירה, אם רגיל - הסיום הוא סיום התחנונים.
דעה ב': זאת בתנאי שרגיל להגיד תחנונים לפני העקירה, אם לא רגיל - הסיום הוא סיום ברכת 'שים שלום'.

ציטוט מהמשנה
ר' אליעזר: העושה תפילתו קבע אין תפילתו תחנונים.
מה פירוש קבע:
א. המרגיש שהתפילה היא 'מטלה'.
ב. מי שאינו אומרה בלשון תחנונים.
ג. מי שאינו מוסיף לה נופך משלו.
ד. מי שאינו מתפלל עם דמדומי חמה - בזריחה (שחרית) ובשקיעה (מנחה).
ר' זירא: אני לא מוסיף כלום לתפילה כדי לא להתבלבל!
 בארץ ישראל גינו את מי שמתפלל מנחה בשקיעה - מחשש שיפספס.

ציטוט מהמשנה
ר' יהושע: בזמן סכנה מברך ברכה אחת מקוצרת.
ההבדלים בין ברכת הבינו לברכה המקוצרת
1. בהבינו מוסיפים את 3 הברכות שלפני ואחרי - במקוצרת לא.
2. במקוצרת אם יש לו זמן יחזור ויתפלל - בהבינו לא.
3. הבינו אומרים רק בעמידה - את המקוצרת אומרים גם בישיבה.

תפילת הדרך

1. היוצא לדרך ימלך בקונו לפני כן ויתפלל תפילת הדרך.
2. נוסח הברכה צריך להיות בלשון רבים כדי לבקש על כלל החברה.
3. זמנה עד פרסה.
4. ניתן לברכה גם בישיבה.

למרות שיכול לברך בישיבה - אבל אם יכול לעמוד יעמוד: 'מהיות טוב אל תקרא רע'.

'זמנה עד פרסה':
הסבר א': שכח לברך בתחילת הנסיעה יברך עד שיעבור פרסה.
הסבר ב': החובה של תפילת הדרך מוטלת על כל נסיעה שאורכה למעלה מפרסה.

כוונה וכיוון בתפילה

1. כיוון התפילה: מהעולם לארץ ישראל, מארץ ישראל, לירושלים, מירושלים לקדש הקודשים. בקדש הקדשים אל הכפורת. עיוור ומי שלא יכול לכוון - יכוון את ליבו.

2. היה רוכב על החמור:

ת"ק: אם יש מי שיחזיק את החמור - ירד, אם לא - ישאר עליו.
רב: בכל מקרה ישאר על החמור, אחרת זה יפגע בכוונה שלו.

3. ישיבה בתפילה - הברייתא קובעת:

מה עדיף: תפילה בעמידה שאינה סמוכה לגאולה, או תפילה בישיבה הסמוכה לגאולה.
ת"ק: תפילה בעמידה רשב"א: סמיכת גאולה לתפילה

נמצאו כל ישראל מכוונים למקום אחד!

שמואל ולוי נהגו כת"ק.

רב אשי לא סמך על שיטה זו ולכן התפלל פעמיים:
שלב א': בבית המדרש - סמך גאולה לתפילה במישוב.
שלב ב': בביתו - היה מתפלל פעם נוספת בעמידה.

ברכות ל. (המשנה) עד לא. (4 מהסוף)

ביאורי מושגים
יעלה ויבוא בערב שני של ר"ח - מה הדין באדם ששכח יעלה ויבוא בערב שני של ר"ח:
השר"ע: - לא יחזור.
הגר"ד סולובייצ'יק - כיוון שר"ח כבר התקדש ביום שלפני - חייב לחזור.
 בטעמו של השר"ע ניתן להסביר שקדושת ר"ח ממוקדת רק ביום ולא בלילה. וזאת בהתבסס על הגמרא בערכין (י.) הקובעת שבגלל שקדושת ר"ח מתמקדת ביום אומרים בו הלל מקוצר.

משנה

ר' אלעזר בן עזריה: יחיד לעולם לא מתפלל מוסף.
חכמים: יחיד תמיד מתפלל מוסף.
ר' יהודה הסביר אחרת את דעת ראב"ע:
 יש מניין - יחיד יוצא ידי חובת מוסף בתפילת החזן.
 אין מניין - יחיד מתפלל בעצמו.

שמואל נהג כר' יהודה.
 ר' חייא בר רב פסק כר' יהודה.
 ר' ינאי פסק בניגוד לר"י וכך גם נהג.

קידוש החודש חל רק ביום - לכן אם שכח בערב לא חוזר.

1. השוכח יעלה ויבוא בערב - לא חוזר.
 השוכח יעלה ויבוא בבוקר - חוזר.
 2. אדם שגמר תפילה ומתחיל תפילה חדשה - צריך לחכות שנפשו תהיה מוכנה לכך.

הלכה זו תקפה: גם במקרה שבו טעה וגם במקרה שבו גמר שחרית ומתחיל מוסף.

פרק חמישי

משנה

1. אין עומדים להתפלל אלא מתוך כובד ראש, חסידים ראשונים היו שוהים שעה לפני התפילה.
 2. אפילו נחש כרוך על עקבו או המלך שואל בשלמו - לא יפסיק את התפילה

'וגילו ברעדה' - מכאן שלפני ה'גילוי' - התפילה - צריכה לבוא רעדה!

המתח שבין שמחה לרצינות

1. אביי ור' ירמיה היו זחוחים. כשנשאלו ע"י רבותם מדוע הם לא מקפידים על 'וגילו ברעדה' ועל 'בכל ערב יהיה מותר' - ענו שהתפילין שבראשם מזכירות להם את המחוייבות שלהם לבורא.
 2. מספר אמוראים הקפידו שבזמן שמחה יהיה זכרון גם לעצב (שברו כוס, שרו קינה וכי"ב).
 3. ר' יוחנן בשם ר' שמעון בר יוחאי: אסור לאדם למלא פיו שחוק בעולם הזה שנאמר 'אז ימלא שחוק פינו', רק לעתיד לבוא ימלא שחוק פינו.

דוגמאות להלכה פסוקה:
 1. החומרה של בנות ישראל לשבת 7 נקיים על כל טיפת דם.

2. תבואה שמכניסים לבית לפני שנגמרה מלאכתה - פטורה מתר"מ.

3. יש דין מעילה בדם שמקיזים מבהמת קדשים (זאת בניגוד לדם היוצא אחרי מיתה, שאין בו מעילה).

רוב החכמים נהגו כמשנה - המחייבת רק להקדים כובד ראש, רב אשי נהג כברייתא - והקפיד ללמוד הלכה פסוקה לפני התפילה.

ההכנות לתפילה

1. ר' יהודה היה מתהדר בבגדיו לפני התפילה - שנאמר: 'השתחוּו לה' בהדרת קדש'.

2. ברייתא: אין להתפלל לא מתוך פסק דין ולא מתוך סוגיא סבוכה (כדי שהאדם לא יהיה מוטרד מכך בתפילתו) אלא מתוך הלכה פסוקה.

3. ברייתא: אין להתפלל מתוך עצבות, עצלנות, שחוק, ליצנות, קלות ראש, ושיחה בטלה. אלא מתוך שמחה (ויש המוסיפים 'של מצוה').

גם כשנפרדים מחבר אין לעשות זאת מתוך שחוק, קלות ראש ושיחה בטלה אלא מתוך דבר הלכה - שמתוך כך זוכרהו.

מקבץ דיני תפילה והנהגותיה

1. כשר"ע התפלל עם הציבור הוא קיצר כדי לא להטריח את הציבור.

2. כשר"ע התפלל לבדו היה מתחיל את התפילה במקום אחד וגומרה במקום שני - וכל זאת בגלל הכריעות וההשתחויות שבתפילה.

3. מדניאל אנו לומדים שיש להתפלל בבית עם חלונות.

4. מדניאל לומדים שיש להתפלל רק שלוש תפילות ביום ולא יותר, מדוד לומדים שאת התפילות הללו יש לעשות בבוקר, בצהרים ובערב.

5. מדניאל אנו לומדים שיש להתפלל לכיוון ירושלים.

6. מחנה אנו לומדים שאין להשמיע קול בתפילה.

7. משלמה אנו לומדים שיש להקדים לבקשות את 3 ברכות השבח הראשונות (למרות שכבר אמר ק"ש ושבחיה).

8. בקשות אישיות ניתן להוסיף ב'שומע תפילה' וכן בסוף התפילה.

ברכות לא. (ש4 מהסוף) עד לב. (סוף העמוד)

ביאורי מושגים

'דיברה תורה כלשון בני אדם' - ר' עקיבא ור' ישמעאל נחלקו כיצד יש ללמוד מהתורה. ר"ע למד מכל תג ותג ומכל ריבוי וריבוי. ר' ישמעאל הניח שהתורה נכתבה בלשון אנושית לכן לא ניתן לדקדק מכל ריבוי - 'דיברה תורה כלשון בני אדם'.
מה שמעניין מאוד בסוגיא הוא השימוש שעושה ר' עקיבא ב'נשק' של ר' ישמעאל. ר"ע טוען כלפי הלימוד של ר' ישמעאל שאין ללמוד ממנו כיוון ש'דיברה תורה...'
ככל הנראה ר' עקיבא הסכים שבספרי הנביאים לא ניתן לדרוש תגים כפי שאנו עושים בתורה.

ההלכות שנלמדו מתפילת חנה

1. צריך לכוון את הלב בתפילה - 'היא מדברת על לבה'.
2. צריך לחתוך את המילים בשפתיים - 'רק שפתיה נעות'.
3. אסור להרים את הקול בתפילה - 'וקולה לא ישמע'.
4. שיכור אסור להתפלל - 'עד מתי תשכרין'.
5. הרואה בחברו דבר לא הגון חייב להוכיחו - 'ויאמר לה עד...!'
6. הנחשד לשווא צריך ליידע על כך - 'ויין ושכר לא שתיתי'.
7. שיכור המתפלל כאילו עובד ע"ז - 'אל תתן... בת כליעל'.
8. אסור לשבת ב4 אמות של מתפלל - 'אני האישה הנצבת עמכה'.
9. החושד בחברו לחינם - צריך לרצותו.

פרשנות על תפילת חנה

1. חנה הראשונה שקראה לה' בשם צבאות - התעלמות מהכוחות השונים הפועלים בעולם ופניה ישירה לה' השולט על כל הכוחות בעולם.
2. ר' ישמעאל טען שחנה 'איימה' כביכול על הבורא. היא תהפך להיות סוטה שלא נטמאה. ישקו אותה מי סוטה ובזכות המים שתשתה היא תיפקד.
3. מהו 'זרע אנשים' - רב: איש חשוב. שמואל: זרע שימשח שתי שושלות למלכות (דוד ושאל). ר' יוחנן: זרע השקול כ2 אנשים חשובים (משה ואהרון בכהניו' - כנגדם 'שמואל בקראי שמו'). רבנן: זרע שלא בולט בין האנשים.

סוטה שלא נטמאת ששונה מתברכת: ר' עקיבא: יולדת יותר בקלות, בניים יותר מבורכים. ר' ישמעאל: בנוסף לכך אם היא עקרה היא נפקדת בבנים.

ר"ע סבר שאם היא עקרה היא לא נפקדת. זאת כדי שנשים לא יהפכו בכוונה ל'סוטות שלא נטמאו'.

חנה ביקשה שיהיה לה בן רגיל. לא חריג בין לטובה ובין לרעה. לא חכם מדי, ולא טיפש מדי, לא חזק מדי ולא חלש מדי.

3 באו בטענות אל הבורא

חנה: למה בראת לי דדים אם לא כדי להניק!!!
אליהו הנביא: אתה גרמת לעם ישראל לחטוא!!!
משה רבינו: השפע שהשפעת על עם ישראל גרם להם לחטוא!!!

ה' הודה למשה רבינו ואליהו הנביא שהם צודקים!

ר' יוסי בן זמרא: היושב בתענית בשבת קורעים אפילו גזר דין של 70 שנה. למרות זאת הוא ייענש על כך שביטל את עונג השבת. כדי להמנע מעונש עליו להתענות תענית נוספת על התענית שהיתה בשבת.

פרשנות על תפילתו של משה בחטא העגל

1. 'לך רד' - אחרי שה' פיטר את משה רבינו תשש כוחו של משה. מה שגרם למשה לחזור ולהתחזק היתה 'בקשתו' של ה' - 'הרף ממני'. מהבקשה הבין משה שיש לו כח להשפיע על הבורא!
2. 'ועתה הניחה לי' - מלמד שתפסו משה כביכול לה' בכנף בגדו והכריח אותו למחול לעם ישראל.
3. מה פירוש 'ויחל' - ר' אלעזר: משה הרבה בתפילה. רבא: כביכול הפר משה לבורא את נדרו - מלשון 'לא יחל דברו'. שמואל: משה מסר את עצמו למיתה ('מחני נא') כדי להציל את בני ישראל. ר' יצחק: משה 'החיל' (גרם לחול) על בני ישראל את מידת הרחמים. רבנן: 'חולין לך מעשות כדבר הזה!' ר' אליעזר הגדול: משה חלה במחלת 'אחילו' (קדחת עצמות).
4. 'נשבעת להם בן' - ה' נשבע לאבות בשמו הנצחי ולא באדמה ובשמים הזמניים.
5. 'אשרי תלמיד (משה) שרבו (ה') מודה לו - 'סלחתי כדברך'.

ברכות לב: (תחילת העמוד) עד לג: (המשנה)

ר' יוחנן: מהפסוק 'ובפרשכם כפיכם... ידיכם דמים מלאו' יש ללמוד שלכהן רוצח אסור לישא כפים.

רבא לא היה מתקן תענית ביום מעונן - שנאמר 'סכותה בענן לך מעבור תפילה'.

דברי אגדה של ר' אלעזר:

1. תפילה גדולה ממעשים טובים - שהרי משה רבינו נענה רק בתפילתו.
2. תענית גדולה מצדקה - תענית היא בגופו וצדקה בממונו.
3. תפילה גדולה מקרבנות - שהרי הנביא אומר: 'למה... ובחייכם', ומוסיף אחר כך: 'ובפרשכם כפיכם'.
4. מיום שחרב המקדש ננעלו שערי תפילה ונשארו רק שערי דמעה.
5. מיום שחרב המקדש נמתח מסך ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים.

צדיקים שסיכנו את חייהם ובטחו בנס:

1. חסיד שלא הפסיק לתפילה בפני שר חשוב - בסוף הוא פייס את השר.
2. ר' חנינא בן דוסא גרם לערוד שינשך אותו - ולבסוף הערוד מת. ר"ח בא לבית המדרש והוכיח לתלמידים שלא הערוד ממית אלא החטא ממית. 'אוי לו לאדם שפגע בו ערוד ואוי לו לערוד שפגע בו ר' חנינא בן דוסא'.

תפילה:

1. המאריך בתפילתו - תפילתו לא חוזרת ריקם. המאריך בתפילתו ומחכה שהתפילה תתגשם - בא לידי שברון לב. תקנתו היא שיעסוק בתורה שהיא 'עץ חיים למחזיקים בה'.
2. אדם שהתפלל ולא נענה - יחזור ויתפלל שוב ושוב.
3. יש לשהות לפני התפילה וגם לאחריה, חסידים ראשונים היו שוהים שעה לפני התפילה ושעה אחריה. למרות שנשאר להם זמן מועט לתורה ולמלאכה - ה' היה שולח ברכה בתורתם ובמעשי ידיהם.
4. האיסור שלא להפסיק באמצע ק"ש קיים רק במקום שבו אין סכנת חיים - כאשר יש סכנת חיים יש להפסיק את התפילה!

שלב א': אנשי כנה"ג התקינו הבדלה בתפילה.
שלב ב': העשירו - קבעו את ההבדלה על הכוס.
שלב ג': הענו - החזירוהו לתפילה.

בשלב ג' נחלקו התנאים מהו המיקום המקורי שאותו קבעו אנשי כנה"ג להבדלה.

להלכה: כמו בקידוש - אומרים הבדלה גם על הכוס וגם בתפילה.
שכח להבדיל בתפילה - לא חוזר, ואם גם לא הבדיל על הכוס - חוזר.

משנה

מיקומם של התוספות שבתפילה

הזכרת גשמים - בתחית המתים.
שאלת גשמים - בברכת השנים.
הבדלה - ת"ק: בחונן הדעת.
ר' עקיבא: ברכה עצמאית.
ר' אליעזר: בהודאה.

טעם הדבר

גשמים שקולים כנגד תחית המתים.
הפרנסה תלויה בירידת גשמים.

א. ההבדלה היא תכמה.
ב. ההבדלה היא חול לכן היא בברכת ימי החול הראשונה.

מה עושים במוצ"ש שחל להיות ביו"ט (ואין בו ברכת חונן הדעת)

ר' יצחק בר אבדימי בשם רבינו (גירסא א'): הלכה כר' אליעזר (שאמר להבדיל בברכת מודים).

ר' יצחק בר אבדימי בשם רבינו (גירסא ב'): מטין כר' אליעזר - הלכה כמותו אבל לא אומרים זאת ברבים אלא רק כפסק ליחיד.

ר' יוחנן: כשחל ביו"ט מודים חכמים לר' אליעזר.

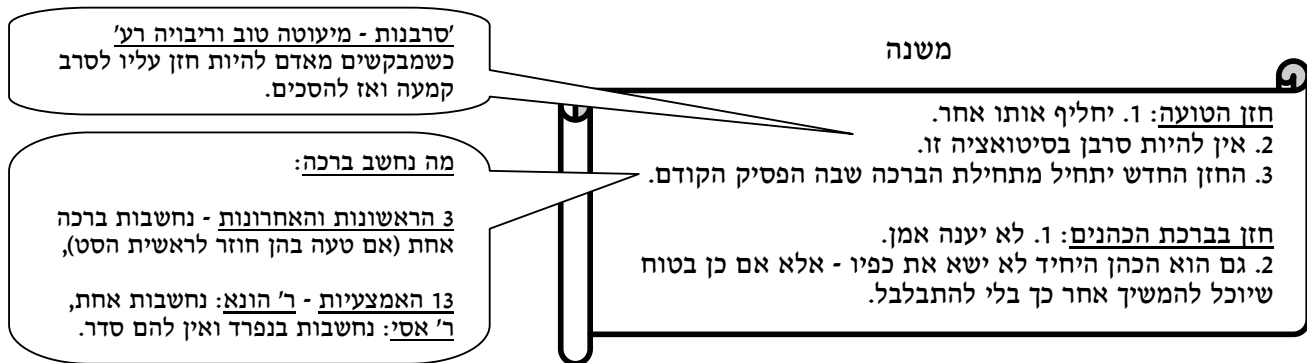
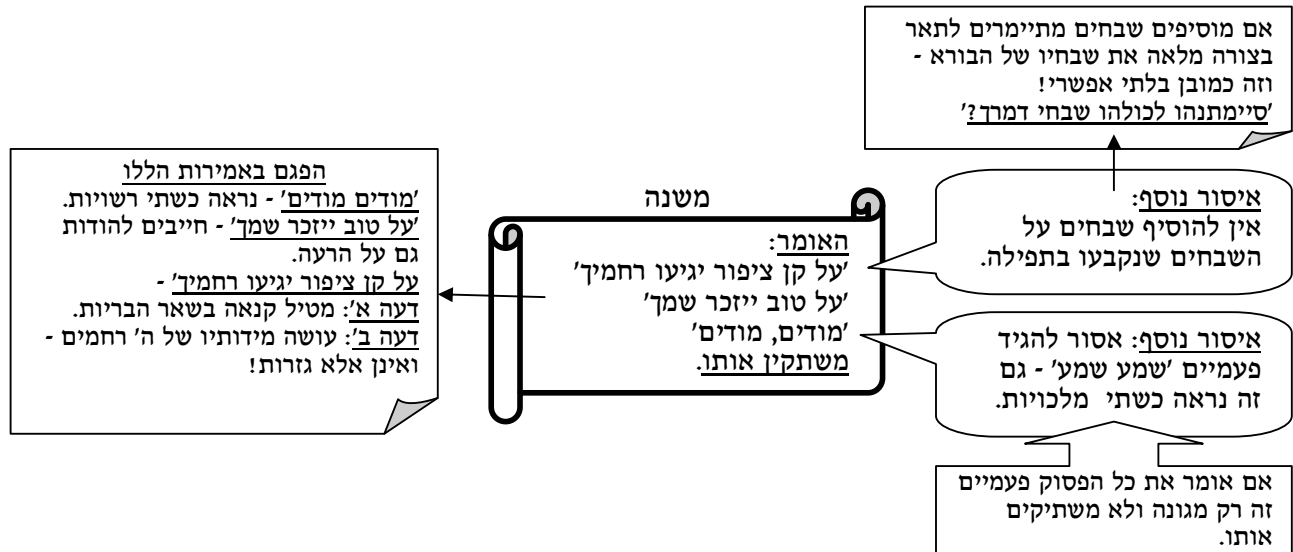
ר' חייא בר אבא: נראין כר' אליעזר - אם מישהו נהג כר"א לא מוחים בידו.

ר' יוסף: רב ושמואל תיקנו נוסח מיוחד של ברכה 'ותודיענו' - נוסח זה נאמר באמצע ברכת היום.

הלכה כר' יוסף

ברכות לג: (המשנה) עד לד: (סוף הפרק)

ביאורי מושגים
 הטועה בתפילה - להלכה נפסק ש3 הברכות הראשונות נחשבות יחידה אחת. לכן אם צריך לחזור לאחת מהן חוזר לתחילת היחידה (תחילת התפילה) אותו הדין נכון לגבי 3 הברכות האחרונות (למרות שאין כל כך נפקא מינה כיוון שהתוספת היחידה שמוסיפים היא 'רצה' שממילא נמצאת בברכה הראשונה של הסט).
 הברכות שבאמצע נחשבות כיחידות נפרדות ולכן חוזר לברכה שבה טעה.
 רש"י ותוס' נחלקו מה הדין בפספס ברכה אחת מהברכות שבאמצע - האם יכול להשלימה שלא לפי הסדר, או שהסדר מעכב. להלכה נפסק כתוס' שהסדר מעכב.

ר' אליעזר: אורך התפילה הוא עניין אישי. יש מקום לתפילה ארוכה של 40 יום ולתפילה קצרה של שניות ספורות.
 ר' חסדא: אין צורך להזכיר את שם החולה שעליו מתפללים.

ברייתא

כריעות בתפילה

1. יש לכרוע בתחילת וסוף של הברכה הראשונה ושל ברכת מודים.
2. אין לכרוע בברכות אחרות.

בר קפרא:
גירסא א': כהן גדול כורע בסוף כל ברכה, המלך כורע בתחילת וסוף כל ברכה.
גירסא ב': כהן גדול כורע בתחילת כל ברכה, המלך כורע כריעה אחת במשך כל התפילה.

בברייתא אחרת מופיע שאין לכרוע בהודאה
רבא: הכוונה שם להודאה של הלל ולהודאה של ברכת המזון.

משנה

המתפלל וטעה סימן רע הוא לו!
חזן שטעה - סימן רע לשולחיו.
ר"ח בן דוסא היה בוחן את יעילות תפילתו לפי הרהיטות שלה.

אחד מתלמידי רבי:
כל זאת נכון רק לגבי הברכה הראשונה.

יש שגרסו שתלמיד רבי הנ"ל התייחס לנושא אחר:
מי שלא יכול לכוון בכל התפילה יכוון לפחות בברכה הראשונה.

צדיקים מול בעלי תשובה

ר' יוחנן: השכר המופיע בדברי הנביאים הוא לבעלי תשובה - שכרם של הצדיקים גדול עוד יותר. צדיקים גדולים מבעלי תשובה.
ר' אבהו: במקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אינם מסוגלים לעמוד. בעלי תשובה גדולים מצדיקים.

ר' יוחנן בן זכאי ור' חנינא בן דוסא

תפילתו של ר' חנינא בן דוסא היתה יותר מקובלת מתפילתו של ר' יוחנן בן זכאי.
ר' יוחנן בן זכאי הסביר לאשתו: אמנם אני גדול ממנו אבל הוא דומה לעבד שיש לו 'דלת פתוחה' אצל המלך ואני דומה לשר שצריך להזמין פגישה מראש.